

Слово головного редактора

ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ ЧИ ЕКОНОМІЧНІ ВІЙНИ?

Основоположним знанням для фахівців із міжнародної економіки є теорія вільної ринкової економіки та вільної конкуренції. «Гарячі голови» серед представників сучасної науки заговорили про «закінчення конкуренції». Значною мірою це сталося під впливом праць Джеймса Ф. Мура, а також Адама М. Бранденбургера і Баррі Дж. Нейлбаффа. Мур був включений до складеного «Business Week» короткого переліку «найоригінальніших нових стратегів» за 1996 р. На противагу усталеним поглядам, він показав, що в сучасних умовах кооперація, співпраця з постачальниками та споживачами, а також обмін досвідом із виробниками, що займали подібні ринкові ніші, стають набагато важливішими чинниками успіху, ніж неприязна конкуренція. Нерозуміння цього чинника, за Муром, – ознака того, що ви у великій біді.

Бранденбургер та Нейлбафф у своїй головній праці «Co-opetition» стверджують, що бізнес – це гра, але з власною специфікою. Це не всім знайоме спортивне змагання на кшталт бейсболу і не карточна гра на кшталт покеру, говорять наші гуру, у яких недостатньо бути успішним самому – необхідно, щоб інших спіткала невдача. У бізнесі справи йдуть з точністю до навпаки. У бізнесі успіх не передбачає неминучого програву інших; переможців може бути багато. Отже, бізнес – це війна і водночас мир. Вам доведеться конкурувати, але якщо ви кмітливі, то будете й співпрацювати. Такий стан отримав назву «співконкуренція».

Економічні війни 2005–2006 рр. перекреслили класичні та нові теорії вільної ринкової економіки та конкуренції. Одним із їх об'єктів стала Україна, агресором – Росія. Хоча коло цими «гравцями» не обмежується. До зони «воєнних» дій потрапили Грузія та Молдова, певною мірою вони торкнулися й усієї Європи. Українці пізнали нові явища, що отримали назву бензинової, цукрової та м'ясо-молочної війн між Україною і Росією.

І все ж таки найдраматичніший характер мала газова війна, яка вийшла за рамки взаємовідносин двох країн. Говорячи про неї, варто звернутися до другої інавгураційної промови президента Дж. Буша і нагадати один з його висновків: «Після того як ми знищили комунізм, на-

стали роки відносного затишшя, роки перепочинку, роки «відпустки», а потім пішов вогонь». Норманн Подгорець назвав цей «новий період вогню» четвертою світовою війною після третьої світової війни з комунізмом. Так ось, у випадку з газовою війною у світі «запахло» п'ятою світовою війною – енергетичною. І світова громадськість заговорила про «газове НАТО».

Чому напрошується така постановка проблеми? А тому що відбулося те, що з позиції теорії ігор можна назвати глобальною зміною складових частин гри. За Бранденбургером та Нейлбаффу, у будь-якій грі є п'ять основних елементів: гравці (**Players**), додаткові вартості (**Added values**), правила (**Rules**), тактика (**Tactics**) і масштаби (**Score**). Перші букви відповідних англійських слів дають слова «parts» – складові частини. Щоб змінити гру, достатньо змінити одну з її частин. У газовому бізнесі Росії були змінені усі п'ять частин, але найсерйозніших змін зазнали два елементи – правила та масштаби.

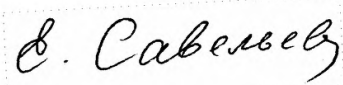
Газова війна Росії з Україною, Грузією та Молдовою мала набагато більші масштаби, що й було задумано. Вона залучила до вирішення конфлікту практично весь світ. Перед Україною та Європою гостро постала проблема альтернативних постачальників і енергетичних джерел. Росія порушила правило, яке багато років робило її пріоритетним партнером Європи, – забезпечення надійності енергетичних поставок до Європи. У газовій війні з Україною трапилось те, на що Москва не розраховувала: Європейський Союз скористався цим інцидентом як приводом для початку публічної дискусії про небезпеку односторонньої залежності від російського газу. Вперше відносини між ЄС та Росією розцінюються там як «не справжнє партнерство». І хоча поки що, з огляду на відсутність іншого постачальника, співпраця у галузі енергетики між ЄС та Росією не зміниться, тональність уже очевидно нова.

Все-таки ніколи не є зайвим звернутися до економічної науки, перш ніж приймати рішення. Ось іще одне правило, сформульоване Бранденбургером і Нейлбаффом та не враховане організаторами газової війни: «Зміни гри – це не те, що ви захочете зробити один раз, а потім забути. Зміни гри найкраще уявляти собі як тривалий процес. Неважливо, наскільки вдало ви використали сьогоднішні можливості, оскільки з'являться нові, якими можна буде скористатися, знову змінивши гру... Грі щодо зміни гри немає кінця».

Побоювання європейців з приводу того, що Росія не зможе задовольнити їх потреби, які зростають, посилюються. Їх не можна буде розсіяти особистісним чинником. На порядок денний уже напрошується питання про створення нового світового (чи, принаймні, європейського) енергетичного порядку. Світу необхідна лібералізація та відкритість енергетики.

Дійсно, бізнес – це війна і мир. Але війна не за Львом Толстим, не нескінченне чергування війни та миру, а водночас і війна, і мир. Наука та

світова спільнота проголошують правило, згідно з яким необхідно навчитися і конкурувати, і співпрацювати водночас. Це правило найважче застосовувати до світових природних монополістів. Для них потрібно буде прописати особливі процедури, створити особливу інституційну систему, впровадити особливий світовий порядок. Не виключено, що потрібна і нова наука про участь в економічних війнах.

(Євген Савельєв)